

Բառասկան հոդ :

ԲՈՒՍԱԿԱՆ հոդ ըսելով ան հոդը կ'իմանանք, որ կենդանական ու բուսական մարմիններուն կամաց կամաց փտտելովը ձևացած է : Ի՞նչ տեսակ հոդին գոյնը սև՝ եղոտ ու խժային է : Ի՞նչն տարի ծառերուն արմատները ճիւղերը տերևները փտտելով բուսական հոդ կ'ըլլան, ինչպէս նաև կենդանիները՝ որդերն ու ճճիներն ալ բուսական հոդ կը շատցնեն, թէ իրենց ողջութեան ժամանակը և թէ մեռնելէն ետքը :

Հ. ԳՐ. ԱՆ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԳԻՒՏԻՑ

Ը. Պար եօթնեփասներորդ :

ՍՐԴԻԿ կրօնքի վէճերուն պատճառաւ՝ երկայն ատեն ուսմանց ետեւէ ըլլալու անփոյթ ըլլալով, աս դարուս մէջ նորէն մասնաւոր եռանդութեամբ գիտութիւններն սկսան ծաղկեցնել. որով բնաբանութեան, բրնալուծութեան, չափական գիտութեանց ու բժշկականութեան մէջ շատ գիւտեր գտնուեցան :

Նախ Զերմաշափին՝ վրայ խօսինք, որով օդուն բարեխառնութեան աստիճանը կը չափուի : Ի՞նչ գործին որ այնչափ օգտակար է՝ թէ գիտութիւններու մէջ, և թէ քաղաքացի ու գեղացի մարդկանց ամէն օրուան գործողութիւններուն, 1600^{ին} հոլանտացի Կուռնելիոս Տրէպպելանունով մէկը գտաւ : Ի՞նչի բերան խիստ անկատար էր, որովհետեւ ապակիէ խողովակ մըն էր՝ մէկ ծայրը գնտաձև, մէկալը բաց, ու մարդ ձեռքը գնտակին վրայ դնելով կը տաքցնէր. որով խողովակին մէջի օդը անգայտանալով՝ օդին մէկ մասը դուրս կ'ելէր,

1 Գղ. Terreau, humus.

2 Տես Գ. 33 :

ու հեղանիւթը խողովակին մէջէն կը բարձրանար. երբոր ձեռքը վրայէն կը քաշէր, խողովակին մէջ մնացած օդը ցրտութեան պատճառաւ խտանալով՝ անոր մէջի հեղանիւթը դրսի օդին ճնշմամբ կը ցածնար : Շատ չանցաւ, բնագէտները կատարելագործեցին աս գործին, մասնաւորօրէն Թոմիւր և Գարենհիթ :

Յովհաննէս Սեփիոս անունով գերմանացի մը 1609^{ին} գտաւ առջի դիտակը՝, որով հեռու եղած բաները կը մօտենան : Ի՞նչ մարդս հայրիներ ու այլևայլ ձևերով ապակիներ կը շինէր. օր մը մէկ գոգաւոր ու մէկ կորնթարդ ապակի վրայէ վրայ բռնելով՝ տեսաւ որ դիմացի բաները իրեն կը մօտենան, մէկէն խողովակի մը վրայ յաջողութեամբ յարմարցուց, ու շինեց առջի դիտակը : Սեփիոս չուզելով իր գիւտը ուրիշի յայտնել, իրեն հետ մէկտեղ գերեզման տարաւ : Բայց Պալլիէոս լսելով աս գիւտս, սկսաւ ետեւէ ըլլալ, ու քիչ ատենէն Սեփիոսին հնարածը գտաւ ու կատարելագործեց ալ, և հեռագիտակ՝ մը շինելով Սենեկոյ ծերակուտին ընծայեց : Ի՞նչէ զատ՝ աս գործին յարմարցուց նաւուղղութեան և աստղաբաշխութեան, ու նոր նոր դիտողութիւններով իր անունը ամէն տեղ հռչակեց : Վեփլէր, Հիւկէնս և Հերշէլ շատ կատարելագործեցին հեռագիտակը. ասոնց մէջ ալ անուանի է Հերշէլին որ 1788^{ին} շինեց, երկայնութիւնը 40 ոտնաչափ. ասով շատ օգտակար զննութիւններ ըրաւ երկնքին վրայ :

Ի՞նչ դարուս մէջ աւելի ետեւէ եղան իմանալու թէ ելեքտրական ամենաբարակ հոսանուտը ինչ բան է, բայց ինչուան հիմա դեռ ինչպէս որ պէտք է յայտնի իմացուած չէ : Իմացան թէ ելեքտրականութիւն է պատճառ կայծակին ու որոտման, և թէ աս ելեքտրականութիւնը ամէն մարմնոց

1 Տիւրդին :

2 Գղ. Telescope.